

SĂPĂTURILE DE LA BÎRSEȘTI *

(r. Vrancea, reg. Galați)

ÎN ANII 1955 — 1957 s-au făcut cercetări arheologice la Bîrsești-Vrancea, în necropola tumulară din prima epocă a fierului, situată spre sud-vest de sat, în locul numit « Lacul Dumbrăvii ». Au fost săpate 23 movile. Materialele arheologice descoperite și observațiile făcute în timpul săpăturilor au precizat un nou aspect hallstattian¹. În 1958 (30 sept.—15 oct.), lucrările au fost continuate, cercetîndu-se încă cinci movile. În aceeași perioadă au fost efectuate cercetări de suprafață în împrejurimile satului Bîrsești, identificîndu-se așezări și cimitire din mai multe epoci ale orînduirii comunei primitive.

★

Săpăturile din necropola hallstattiană au cercetat în întregime cinci movile dintre care una (XXVI) situată aproximativ în centrul grupului de movile și alte patru de la limita sa sud-estică. Dintre acestea două se aflau spre nord de vechea albie a « Lacului Dumbrăvii » (XXIV și XXVIII) iar celelalte două spre sud de aceeași albie (XXV și XXVII). Prezintă pe scurt situațiile întîlnite în movilele săpate în 1958.

Movila XXIV avea diametrul de 14 m și înălțimea de 0,50 m. În centrul movilei s-au găsit urme slabe, abia sesizabile, de oase calcinate, situate pe nivelul solului antic. La circa 0,70—0,80 m disranță de oase, spre sud-sud-vest, s-au găsit cîteva fragmente ceramice puternic corodate. Acestea sînt resturile mormîntului (M 1) pentru care s-a ridicat movila. Oasele omenești și ceramica au fost acoperite cu o cantitate apreciabilă de pămînt de culoare roșcată, peste care s-a așezat un strat de pietre de riu. Ulterior au fost introduse în movilă alte două morminte (M 2 și M 3). Acestea folosesc alt ritual decît cel constatat la primul mormînt. Oasele calcinate au fost depuse în urne. Urna mormîntului 2 este înaltă de formă bitronconică (fig. 1/1). În urnă s-au găsit pe lingă oasele calcinate o ceașcă cu o toartă supraînălțată (fig. 1/2) și fragmente dintr-un alt vas. Din mormîntul 3 se păstrează fragmente din urnă în amestec cu oase calcinate.

Movila XXV avea diametrul de 13 m și înălțimea de 0,60 m. În centrul movilei s-au găsit oase calcinate și cărbuni sub aspectul unei pete de culoare închisă și un akinakes de fier extrem de oxidat (fig. 2). Atît resturile de la incinerare cît și akinakes-ul se găseau la baza movilei pe nivelul solului vechi. Acest mormînt (M 1) nu conținea nici un vas. Movila a fost construită din pămînt de culoare galbenă-cenușie luat de pe malul vechiului lac (acum secat). Deasupra

* Lucrările au fost executate de Sebastian Morintz, ajutat de Gheorghe Cantacuzino (student).

¹ Sebastian Morintz, *Săpăturile de la Bîrsești*, în *Materiale* III, 1957, p. 219—224; idem, *Новая*

галыштатская группа в Молдове, în *Dacia* N. S., I, 1957, p. 117—132; idem, *Săpăturile de la Bîrsești*, în *Materiale*, V, 1959, p. 355—361; idem, *Săpăturile de la Bîrsești*, în *Materiale*, VI, p. 231—236.

movilei de pământ a fost așezat un strat gros de pietre de râu. Mai târziu au fost introduse în movilă alte două morminte (M 2 și M 3) de incinerare, în urnă. Urnele se află la mică adâncime, sfărâmate între pietre. După fragmente se vede că una din urne avea apucători plate.

Movila XXVI avea diametrul de 10 m și înălțimea de 0,20 m. În movilă nu s-a găsit nici un material arheologic sau osos. În centru, la baza movilei, s-a găsit puțin pământ roșcat, movila fiind ridicată din pământ galben acoperit cu un strat de pietre de râu. Movila a fost făcută pentru un mormânt total lipsit de inventar. Rămășițele ome-nești n-au putut fi observate probabil datorită faptului că aflându-se la o mică adâncime, s-au descompus total.

Movila XXVII, cu diametrul de 12 m și înălțimea de 0,35 m, conținea puțin pământ depus pe humusul

Fig. 1. — Ceramică din mormântul nr. 2, movila XXIV: 1, urnă; 2, ceașcă găsită în urnă (sec. V i.e.n.); ceramică din mormântul din movila XXVIII: 3, strachină; 4, ceașcă (sec. VI-V i.e.n.).

vechi, fiind construită aproape numai din pietre de râu. În centru s-au găsit urme slabe de oase calcinate și cărbuni, dar nici un obiect.

Movila XXVIII avea diametrul de 10 m și înălțimea de 0,25. Aproximativ în centrul movilei s-a găsit un mormânt compus dintr-o suprafață de oase calcinate și cărbuni, precum și cinci vase depuse ca ofrandă: 1) o strachină cu mar-

ginea evazată (fig. 1/3), un vas mare în formă de borcan și trei cești. Vasele nu erau grupate spre sud de oase, așa cum le-am găsit în cele mai multe morminte de la Bîrsești, ci în jurul oaselor. Resturile umane și vasele au fost acoperite cu un strat de pământ roșu, restul movilei fiind făcut din pământ negru-cenușiu fără pietre. Este singura movilă din cele săpate pînă acum la Bîrsești, care nu conține pietre.

Săpăturile făcute în 1958 la Bîrsești în cele cinci movile au dat la iveală două categorii (respectiv două faze) de morminte: 1) morminte de incinerare cu resturile omenești și inventarul, atunci cînd există, depuse pe sol și acoperite de movila funerară tip Bîrsești; 2) morminte de incinerare cu oasele depuse în urne introduse în movilele deja existente.

Din prima categorie (tip Bîrsești) au fost identificate patru morminte. La acestea s-ar mai putea adăuga încă unul, cel pentru care s-a ridicat movila XXVI și din care nu ni s-a păstrat nimic. Total lipsit de inventar, acest mormînt trebuie presupus, prin existența movilei construită conform ritualului specific, în complexul cultural de tip Bîrsești. Lipsa resturilor de la incinerare nu ne surprinde deoarece în săpăturile anterioare (1955—1957), numeroase morminte au fost identificate numai pe baza inventarului. Săpăturile din 1958 au precizat noi situații în privința sistemului de construire al movilei. Se folosește pământ roșu sau roșcat pentru acoperirea resturilor umane și a inventarului, dar nu în mod exclusiv. Movilele sînt ridicate din pământ, peste care se așează

un strat de piatră. Una din movile este făcută aproape numai din piatră (movila XXVII), în schimb alta, numai din pământ (movila XXVIII). Inventarul mormintelor din grupul Bîrsești, descoperite în 1958, este sărac sau inexistent. Ceramica prezintă tipuri cunoscute din mormintele descoperite aici în anii 1955—1957. Apare strachina cu marginea evazată (fig. 1/3), vasul borcan și ceașca cu o toartă (fig. 1/4). În 1958 a apărut încă un akinakes de fier cu «antene» (fig. 2).

Din a doua categorie de înmormîntări au fost descoperite, în 1958, patru exemplare. Și această categorie ne este cunoscută din săpăturile mai vechi. Așezate de cele mai multe ori între pietre, urnele acestor morminte sînt rău păstrate. Formele lor diferă de acelea ale vaselor de ofrandă din mormintele din prima categorie. În 1958 a fost găsită o urnă în stare de conservare ceva mai bună, care s-a putut întregi. Vasul are forma bitronconică, cu partea inferioară scundă, partea superioară înaltă și marginea evazată (fig. 1/1). Sub pîntece, vasul are patru

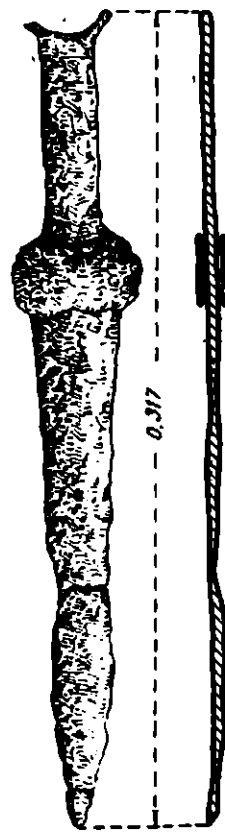

Fig. 2. — Akinakes descoperit în mormîntul nr. 1 din movila XXV (sec. VI—V i.e.n.).

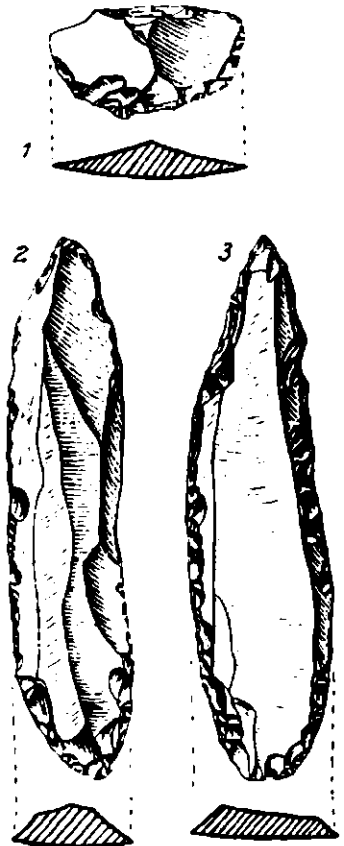

Fig. 3. — Ucele de așchă din paleoliticul superior de sfirșit.

apucători lățite, oblice, dispuse în cruce, iar sub buză trei caneluri paralele orizontale. O altă urnă, foarte rău păstrată, pare a avea aceeași formă. Este clar că avem la Birsești morminte hallstattiene deosebite ca ritual datînd din două perioade. Cele mai vechi datează din perioada cuprinsă aproximativ între mijlocul seco-

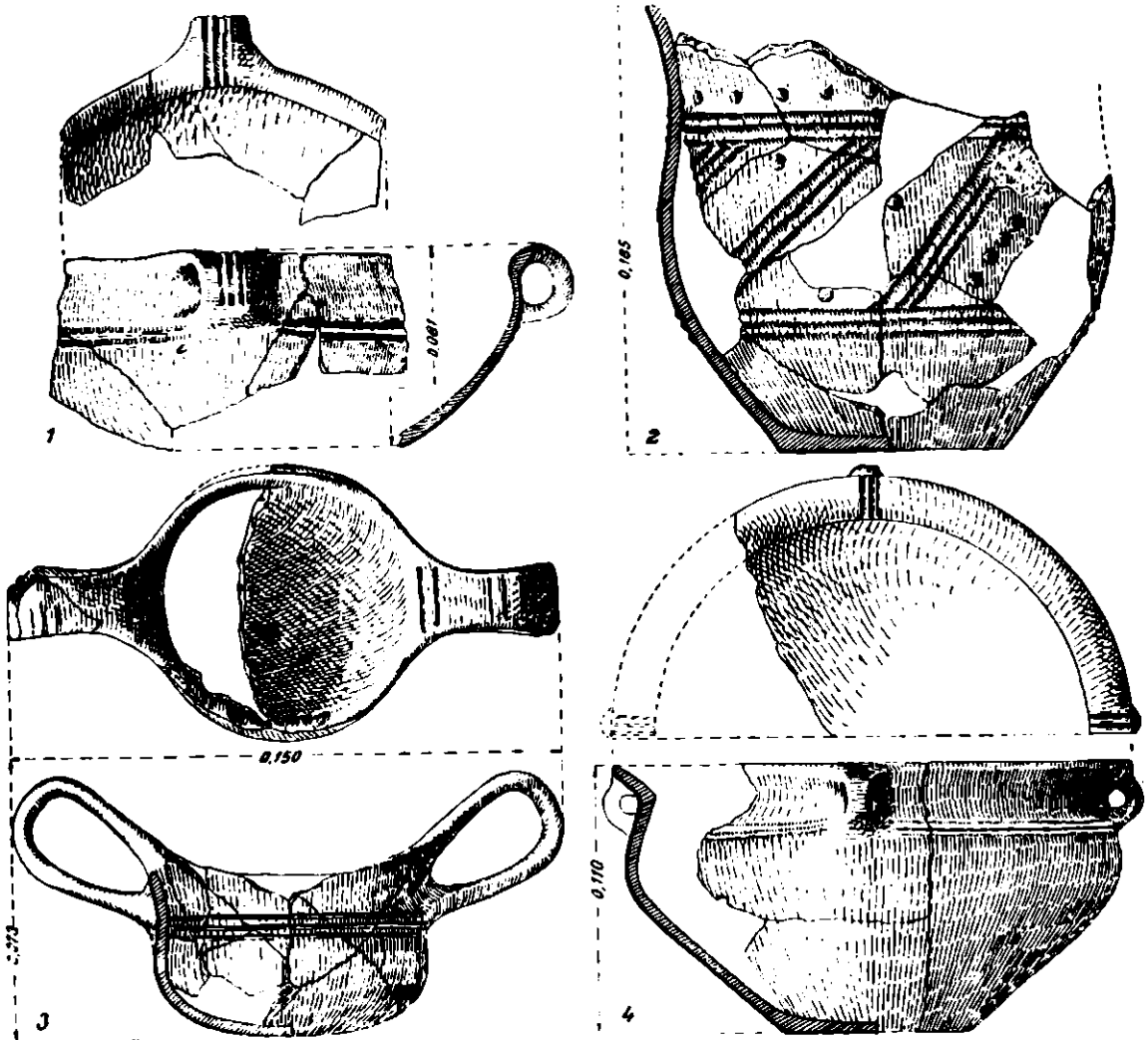

Fig. 4. — Ceramică din morminte din epoca bronzului, cultura Monteoru.

lului VI î.e.n. și mijlocul sec. V î.e.n. Influența scitică este documentată în mormintele din această perioadă prin diverse materiale: akinakes-uri, aplică cruciformă, virfuri de săgeți. Mormintele cu urnă sînt posterioare celor de tip Birsești fără a putea depăși însă sfîrșitul secolului V î.e.n. Ele sînt aproape întotdeauna lipsite de inventar.

★

Prin cercetări de suprafață efectuate în împrejurimile satului Birsești au fost găsite materiale arheologice datînd din mai multe epoci:

1) La circa 300 m spre nord-vest de Birsești, s-au găsit cîteva silexuri dintre care trei unelte tipice: un răzuitor pe un fragment de lamă de culoare cenușie cu pete deschise (fig. 3/1); o lamă lucrată din silex asemănător, avînd urme de

uzură (fig. 3/2) și o altă lamă de culoare albă cu retușe oblice (fig. 3/3). După tehnică și silex cele trei piese se plasează în aurignacianul superior pregravetian.

2) În apropierea satului Topești (com. Birsești), în locul numit « Bahană » a fost identificată o așezare neolitică aparținând culturii Cucuteni, faza A—B.

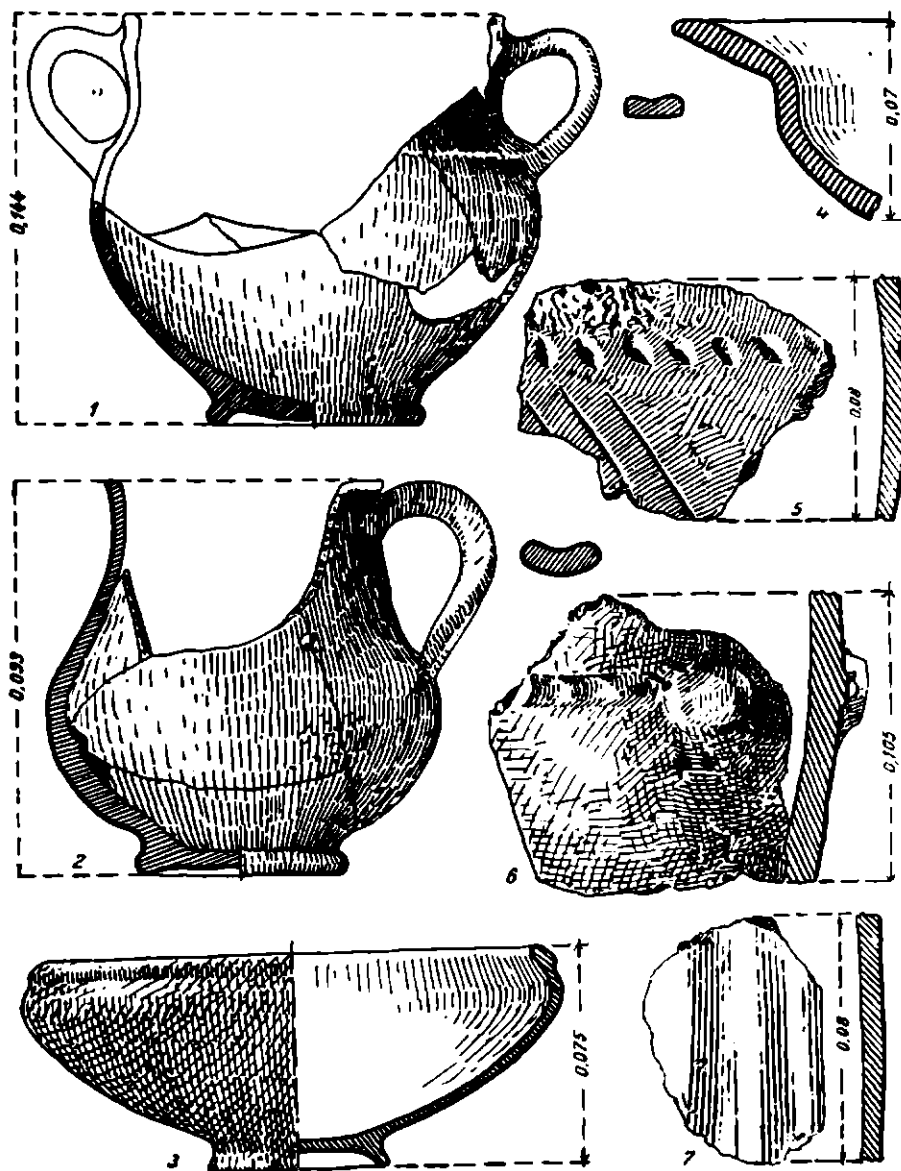

Fig. 5. - Ceramică Latène (sec. IV î.e.n.): 1-3, lucrată la roată; 4-7, lucrată cu mâna.

3) În apropiere de acest loc, la « Frăsinet », s-au găsit fragmente ceramice care atestă o așezare din epoca bronzului, cultura Monteoru.

4) La circa 3 km spre nord-vest de Birsești, pe malul înalt din dreapta Putnei, în locul numit « la Arini », se află mai multe movile construite din piatră. Prăbușirile malului au distrus câteva movile. Dintr-o astfel de movilă, parțial distrusă, au fost culese fragmente ceramice aparținând unei faze vechi a culturii Monteoru (fig. 4/1, 2, 4). În apropiere, în malul unei viroage, s-a putut vedea

un mormînt fără movilă. Groapa mormîntului este umplută cu pietre. Pe fundul gropii s-a găsit un vas dintr-o fază mai nouă a culturii Monteoru (fig. 4/3). Nu avem nici un indiciu pentru precizarea ritului funerar al mormintelor.

5) Mai sus, în același mal al Putnei, la punctul numit « Surduc » am găsit gropi cu ceramică Latène. Vasele au fost lucrate cu mâna și la roată. Materialul ilustrează un aspect timpuriu al culturii dacice, datînd din sec. IV î.e.n. (fig. 5).

SEBASTIAN MORINTZ

РАСКОПКИ В БЫРСЕШТИ

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ

В 1958 г. были продолжены раскопки курганного могильника первого периода железа в Бырсешти. Было раскопано 5 курганов и установлено две категории (соответственно две фазы) погребений. В первую категорию входят погребения бырсештского типа, в которых человеческие останки и инвентарь расположены непосредственно на поверхности земли и перекрыты затем могильной земляной насыпью, покрытой сверху слоем речного камня. Инвентарь этих погребений скуден либо вообще отсутствует. Среди жертвенных сосудов преобладают: миска с расширенным краем, баночный сосуд и чашка с высокой ручкой. В 1958 г. был найден еще один акинакес. Погребальный обряд и инвентарь погребений этой категории уточняют наши представления о бырсештской культуре, восходящей к периоду от середины VI в. до н.э. до середины V в. до н.э..

Во вторую категорию также входят погребения с трупосожжением. Человеческие останки положены в урны, которые устанавливались в прежде сделанные насыпи. Захоронения в урнах большей частью не имеют инвентаря. Они датируются второй половиной V века до н.э. и не выходят за конец этого века.

Поверхностными разведками окрестностей села Бырсешти выявлено наличие археологического материала, относящегося к разным эпохам: верхнему палеолиту, неолиту (культура Кукутени, фаза А—В), бронзовому веку — культуре Монтеору и начало латенской эпохи (IV в. до н.э.).

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Рис. 1. — Керамика из погребения 2, курган XXIV: 1, урна; 2, найденная в урне чашка (V в. до н.э.); керамика из погребения в кургане XXVIII: 3, миска; 4, чашка (VI—V вв. до н.э.).

Рис. 2. — Акинакес, найденный в погребении 1 в кургане XXV (VI—V вв. до н.э.).

Рис. 3. — Кремневые орудия конца верхнего палеолита.

Рис. 4. — Керамика из погребений бронзового века (монтеорской культуры).

Рис. 5. — Латенская керамика (IV в. до н.э.); 1—3, выделанная на круту; 4—7, сработанная вручную.

LES FOUILLES DE BÎRSEȘTI

RÉSUMÉ

L'année 1958 a vu continuer les fouilles dans la nécropole à tumuli de Bîrsești, datant du premier âge du fer. En fouillant cinq tumuli, l'auteur a identifié deux catégories (c'est-à-dire deux phases) d'inhumations. A la première appartiennent les tombes du type Bîrsești, renfermant des restes humains et un inventaire, déposés à même le sol et recouverts par la butte funéraire en terre, sur laquelle était déposée une couche de grosses pierres de rivière. L'inventaire de ces tombes est minable, lorsqu'il n'est pas absent. Parmi les vases déposés comme offrande, prédominent l'écuëlle à bords évasés, le pot et la tasse à anse surélevée. En 1958 on a encore découvert

un akinakès. Le rituel funéraire et le mobilier des sépultures de cette catégorie définissent l'aspect culturel du type Birsești, qui peut être daté entre le milieu du VIe siècle et le milieu du Ve siècle avant notre ère.

Les tombes de la seconde catégorie sont toutes à incinération. Les urnes renfermant les restes humains ont été introduites dans des tumuli élevés antérieurement. Les tombes à urnes sont le plus souvent dépourvues d'inventaire. Elles datent de la seconde moitié du Ve siècle avant notre ère, sans dépasser la fin du dit siècle.

Des recherches en surface, exécutées dans les environs du village de Birsești, ont permis de recueillir des matériaux archéologiques appartenant à différentes époques : paléolithique supérieur, néolithique, civilisation de Cucuteni, phase A—B; âge du bronze, civilisation de Monteoru et du début du Latène (IVe siècle av.n.è.)

EXPLICATION DES FIGURES

- Fig. 1. — Céramique de la tombe n° 2, tumulus XXIV; 1 — urne; 2 — tasse trouvée dans l'urne (Ve siècle av. n.è.). Céramique de la tombe du tumulus XXVIII: 3 — écuelle; 4 — tasse (VIe—Ve siècles av. n.è.).
 Fig. 2. — Akinakès découvert dans la tombe n° 1 du tumulus XXV (VIe—Ve siècles av. n.è.).
 Fig. 3. — Outils en silex de la fin du paléolithique supérieur.
 Fig. 4. — Céramique provenant de tombes de l'âge du bronze, civilisation de Monteoru.
 Fig. 5. — Céramique Latène (IVe siècle av. n.è.): 1—3 — faite au tour; 4—7 — faite à la main.